

UDK 378

ISSN 1452-9343

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
КОСОВСКА МИТРОВИЦА

ЗБОРНИК РАДОВА
УЧИТЕЉСКОГ ФАКУЛТЕТА У
ПРИЗРЕНУ – ЛЕПОСАВИЋУ

Број 15

Лепосавић
2021

ЗБОРНИК РАДОВА
УЧИТЕЉСКОГ ФАКУЛТЕТА У ПРИЗРЕНУ – ЛЕПОСАВИЋУ
Књига 15

Издавач

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу
Ул. Немањина б.б. Лепосавић

За издавача

Проф. др Радомир Арсић

Редакција

Проф. др Бранко Ристић
Проф. др Радомир Арсић
Проф. др Снежана Башчаревић
Проф. др Живорад Миленовић
Проф. др Невенка Зрнзевић
Проф. др Петар Рајчевић
Проф. др Слађана Видосављевић
Проф. др Љиљана Пауновић
Проф. др Весна Минић
Доц. др Јелена Круљ
Доц. др Људмила Прокопчук
Мр Раиса Цветковић

Одговорни уредник

Проф. др Радомир Арсић

Главни уредници

Доц. др Јелена Круљ
Мр Раиса Цветковић

Лектори

Снежана Кадић, српски језик
Мр Раиса Цветковић, руски и украјински језик
Миљан Миљковић, енглески језик

Корице

Мр Далиборка Ђерковић

Компјутерска припрема за штампу

Мирко Чакаревић
е-mail: mirko.cakarevic@pr.ac.rs

Штампа

„ГРАФИКОЛОР” ДОО – Краљево

Тираж

200

Зборник Учитељског факултета у Призрену – Лепосавићу излази редовно
двапут у току године

САДРЖАЈ

УВОДНИК	11

ПРВИ ДЕО ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Милена М. Видосављевић НАСТАНАК И РАЗВОЈ ЈЕЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ ИЗ УГЛА БИОЛОШКЕ ЕВОЛУЦИЈЕ И КУЛТУРНЕ ТРАНСМИСИЈЕ	15

ДРУГИ ДЕО МАТЕМАТИКА И ИНФОРМАТИКА

Љиљана Р. Пауновић, Зорица Љ. Гајтановић ЗАСТУПЉЕНОСТ ТЕКСТУАЛНИХ ЗАДАТАКА У УЏБЕНИЦИМА МАТЕМАТИКЕ ЗА ТРЕЋИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ	35
Људмила В. Воронина, Алёна А. Попрыгина ИСПОЉЗОВАНИЕ ПРИЕМОВ ФАСИЛИТАЦИИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	51

ТРЕЋИ ДЕО ПЕДАГОГИЈА И ПСИХОЛОГИЈА

Данијела Н. Василијевић, Данијела М. Судзиловски ПРОЈЕКТНО СТВАРАЛАШТВО У „ГОДИНАМА УЗЛЕТА”	63
Јелена Р. Круљ, Ивана Б. Симијоновић ПОРОДИЦА И ПРОМЕНЕ У ПОРОДИЦИ И ВРЕМЕ ПАНДЕМИЈЕ (КОВИД 19) Дигиталитација породице	77

Каринэ Ю. Брешковская, Елена В. Декина
ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ СИНДРОМА
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ УЧИТЕЛЕЙ
НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ **87**

Юлия В. Харланова
РАЗВИТИЕ КРЕАТИВНОСТИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В РАМКАХ СИСТЕМЫ
ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ДЕТЕЙ **97**

ЧЕТВЕРТИ ДЕО
МЕТОДИКЕ ВАСПИТНООБРАЗОВАТЕЛЬНОГО РАБОТЫ И НАСТАВЕ

Оља А. Маричић, Александра Р. Трбојевић
АКТИВИЗАЦИЈА УЧЕНИКА У НАСТАВИ ПРИРОДЕ И ДРУШТВА
ПРИМЕНОМ МУЛТИМЕДИЈЕ **107**

Наталија А. Дунаева
ПЕРИОДИЧЕСКАЯ ПЕЧАТЬ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ
ЧИТАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ **119**

ПЕТИ ДЕО
УМЕТНОСТ

Божана Н. Рашковић, Снежана П. Перишић
НАРОДНА МУЗИЧКА ТРАДИЦИЈА РАШКЕ ОБЛАСТИ У
ФУНКЦИЈИ НАСТАВЕ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ И СРПСКОГ ЈЕЗИКА
У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ **129**

ШЕСТИ ДЕО
ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНЕ НАУКЕ

Раїса Є. Цветкович, Людмила В. Прокопчук
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 **141**

ПОЛЕМИКЕ И ПРИКАЗИ

- Предраг В. Јеленковић
РАСПРАВЕ И ПОЛЕМИКЕ - МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ.
ПРИРУЧНИК ЗА ВАСПИТАЧЕ, НАСТАВНИКЕ И СТРУЧНЕ САРАДНИКЕ
Трифуновић, С. и ост. (2020). Министарство културе
и информисања Републике Србије **149**
- Живорад М. Миленовић
ПРИКАЗ КЊИГЕ
Јеремиић Биљана и Станковић Емилија (2019).
*Методика наставе музичке културе за предшколски и
млађи школски узраст.* Универзитет у Новом Саду,
Педагошки факултет у Сомбору и Нови Сад: Сајонс. **157**

ПРИЛОЗИ

- СПИСАК РЕЦЕНЗЕНАТА РАДОВА ОБЈАВЉЕНИХ У ОВОМ БРОЈУ **163**
- УПУТСТВО АУТОРИМА **165**

Раїса Є. Цветкович³⁰

Університет у Приштині з тимчасовим перебуванням у Косовській Митровиці, Факультет дошкільної і початкової освіти, Республіка Сербія

Людмила В. Прокопчук³¹

Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського кафедра української мови, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19³²

Анотація: У статті йдеться про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах в контексті нових викликів, спричинених пандемією COVID-19. Проаналізовано особливості використання інтерактивних методів навчання, зокрема методу проєктів. Описано методіку застосування методу проєктів. Подано алгоритм роботи студентів над проєктами різних типів.

Ключові слова: інноваційні технології навчання, інтерактивні методи навчання, метод проєктів, здобувачі вищої освіти.

За даними Центру громадського здоров'я 29 серпня 2021 року в Україні зафіксовано 749 нових підтверджених випадків коронавірусної хвороби COVID-19 (з них дітей – 55, медпрацівників – 6).

Старт вакцинації від COVID-19 в Україні відбувся 24 лютого 2021 року. Від початку кампанії проведено усього 8 931 640 щеплень. Загалом у світі: понад 217,2 млн людей захворіли від початку пандемії (+452 тис. за попередню добу), понад 4,5 млн померли (+7 443), 194 млн вилікувалися (+428 тис.).

Новий навчальний рік вже стартує. Поки що складно спрогнозувати, як на нього вплине пандемія коронавірусу: восени в Україні може розпочатися чергова хвиля захворюваності, причому на більш небезпечний штам «Дельта», а значить освітні установи можуть знову перевести на дистанційне навчання.

³⁰raisa.cvetkovic@pr.ac.rs

³¹ljudapro578@gmail.com

³²Ця робота була розроблена в рамках проєкту «IMP002 - Дослідження освітньої діяльності та виховної роботи в умовах пандемії COVID-19 - онлайн - навчання, дистанційне навчання, гібридне навчання. Аналіз цифрових компетенцій освітян та цифрової зрілості шкіл», який підтримується та фінансується Факультетом дошкільної і початкової освіти у м. Призрен-Лепосавич, Університет Приштина-Косовська-Митровиця.

Пандемія COVID-19 внесла істотні корективи в організацію освітнього процесу у вищій школі, спричинивши пошук альтернативних форм і методів навчання. Формат онлайн-навчання детермінував використання інтерактивних методів, які мають необмежені можливості щодо самостійного використання студентами навіть без допомоги викладача. До того ж ці методи значною мірою впливають на внутрішню структуру особистості: мотивацію, ціннісні настанови, інтереси й потреби. На переконання науковців, людина запам'ятовує 10% прочитаного, 20% почутого; 30% побаченого; 50% побаченого і почутого; 80% того, що говорить сама; 90% із того, що засвоїла внаслідок самостійної діяльності (Karnikau R., Mc Elroy F. 1975: 37).

Шок від впливу пандемії COVID-19 на освіту в усьому світі був безпрецедентним. Це призвело до значних змін у цій сфері, уповільнивши розвиток суспільства. За даними Організації Об'єднаних Націй, коронавірус викликав найбільші проблеми в історії в системі освіти, торкнувшись майже 1,6 мільярда студентів в більш ніж 190 країнах на всіх континентах. Закриття шкіл і навчальних закладів торкнулося 94 відсотки учнів у всьому світі, 99 відсотків з яких проживають в країнах з низьким і середнім рівнем доходів.

До середини квітня 2020 року 94 відсотки студентів у всьому світі постраждали від пандемії, тобто, давайте подумаємо про масштаб цифр, 1,58 мільярда дітей і молодих людей охоплені освітою від дошкільного до вищої освіти в 200 країнах.

Криза посилює нерівність в освіті за рахунок скорочення можливостей для найбільш вразливих - дітей, молоді, бідних або сільських жителів, дівчаток і жінок, біженців, людей з обмеженими можливостями і внутрішньо переміщених осіб. Батьки або змушені залишатися вдома і втрачати роботу, або відправляти своїх дітей на роботу, як це має місце в бідних африканських країнах. Близько 23,8 мільйона дітей і молодих людей у всьому світі можуть втратити доступ до освіти через наслідки пандемії.

Впровадження інноваційних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців - це пріоритетний напрямок реформування освіти в Україні, про що йдеться в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про державний освіту». програма інформатизації»; в Національній стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 роки; в Концепції розвитку педагогічної освіти та ін. Це питання стало особливо актуальним в контексті нових викликів, пов'язаних з пандемією COVID-19.

Проблему використання інтерактивних методів навчання, а отже й методу проєктів, активно досліджують у сучасній дидактиці (Н. Годованець, Н. Голуб, Р. Гуревич, Н. Кухар, Л. Прокопчук, Н П'яст, Т. Симоненкота ін.). Педагогічні закономірності використання проєктного методу досліджували І. Єрмаков, В. Симоненко, Ю. Хотунцев та ін., методичні особливості його застосування стали предметом наукових

зацікавлені Г. Алябушевої, М. Матяш, І. Нікітіної та ін. На переконання Н. Голуб, саме проєктує зможу зробити освітній процес особистісно зорієнтованим. Однак питання ефективності їхнього застосування в умовах карантинних обмежень досліджено недостатньо. Викладання є невід'ємною частиною шкільної роботи. Планується і організовано навчання учнів відповідно до встановленої навчальної програми. Три основні фактори, без яких не може бути мови про викладання, це: вчитель, учень та зміст викладання. З цих термінів термін пояснюється з цієї нагоди студент, тому що був період, коли цей фактор навчання нехтувався, пасивний.

Метод проєктів – це «спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технології), що має завершитися реальним практичним результатом, оформленим тим чи тим способом» (Кухаренко, Бондаренко 2020: 89). Метод проєктів слугує ефективним засобом формування професійно значущих компетенцій студентів, адже він сприяє вдосконаленню вмінь працювати автономно, ефективно шукати інформацію, критично оцінювати її й систематизувати; володіти методами наукового пізнання і творчої діяльності; обґрунтовувати свою позицію; уміти втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам; презентувати результати своєї діяльності.

3-поміж визначальних ознак, які характеризують цей метод, пріоритетними, на наше переконання, постають такі: інтегративність, проблемність, самостійність, особистісна зорієнтованість, результативність. Використання методу проєктів створює умови для творчої самореалізації студентів, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей.

Методика організації проєктної (Головко 2019: 49) та дослідницької діяльності учнів передбачає поетапність у діяльності вчителя і учня, а саме: 1) виявлення рівнів сформованості ключових компетентностей; 2) створення системи завдань для учнів, виконання яких забезпечить досягнення того чи іншого рівня; 3) визначення етапів діяльності вчителя фізики щодо вивчення теми курсу; 4) встановлення взаємозв'язку компетентностей з видами діяльності учнів і формами діагностики сформованості ключових компетентностей; 5) розробка рекомендацій по залученню учнів до різних форм проєктної та дослідницької діяльності.

Проєктний метод завжди передбачає актуалізацію якоїсь важливої проблеми та її самостійне розв'язання. Успішній реалізації будь-якого проєкту сприяє чіткий алгоритм роботи, що, зі свого боку, передбачає: окреслення мети проєкту; концептуалізацію майбутньої діяльності; визначення конкретних завдань і прогнозування певних результатів; формулювання гіпотези; добір матеріалів; аналіз і, за потреби, коригування, одержаних результатів; представлення результатів роботи.

Пропонують класифікувати проєкти за різними ознаками: за предметним змістом (монопроєкти, міждисциплінарні проєкти); за

діяльністю, що домінує в проекті (дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, ознайомлювальні, прикладні); за характером контактів (внутрішні (регіональні) і міжнародні); за терміном виконання (короткотривалі і довготривалі); за кількістю учасників (індивідуальні, групові); за характером координації проекту (з відкритою координацією і з прихованою координацією) та ін.

Форму проектів зумовлює зміст, тип і мета проектної діяльності. Кількість і теми проектів передбачено в робочих програмах навчальних дисциплін. На роботу над проектом відводимо тиждень (індивідуальні творчі, інформаційні) чи місяць (дослідницькі).

До прикладу: *Тема* індивідуального творчого проекту «Заговори, щоб я тебе побачив».

Мета роботи учасників проекту – підготувати виступ на одну із запропонованих тем:

1. Інтернетова залежність – вигадка чи реальність?
2. Чи потрібна цензура в медіа?
3. Усі сучасні медіа заангажовані?

Завдання учасників проекту:

- 1) аргументувати вибір теми;
- 2) розробити концепцію виступу;
- 3) продумати вдалий варіант вступу, висновків;
- 4) оформити результати
- 5) підготувати презентацію.

Для оптимізації процесу підготовки пропонуємо студентам *критерії оцінювання* такого виступу: композиційна цілісність, змістовність виступу, стилістична виразність; засоби художнього мовлення; афористичність мовлення; дотримання чинних норм.

Тема дослідницького проекту «*Мова медіа продукту крізь призму чинних норм*».

Мета роботи учасників проекту – укласти поради авторам медіа текстів для запобігання помилкам.

Етапи реалізації проекту:

- 1) планування роботи;
- 2) пошук – виявити, систематизувати й проаналізувати мовні помилки, що трапляються в аналізованих текстах;
- 3) продукт – оформити результати;
- 4) презентація.

Отже, метод проектів, незважаючи на давню традицію його використання, вважаємо сучасним педагогічним методом, що робить освітній процес цікавим, мотивованим, надає студентам можливість розкрити індивідуальні якості, оволодіти механізмом власної розумової

діяльності, розвиваючи й удосконалюючи при цьому навички самоконтролю, самодисципліни. Проектна діяльність не лише сприяє розвитку особистісних здібностей, але й створює позитивну мотивацію для процесу самоосвіти, що є особливо значущим в умовах карантинних обмежень, зумовлених пандемією COVID-19.

Сучасні умови життя потребують, аби людина мислила і працювала творчо, а також уміла приймати нестандартні рішення. Саме цим зумовлена нині увага педагогів до інновацій. Сьогодні *метод проектів* вважається одним із найперспективніших методів навчання, адже він створює умови для творчої самореалізації тих, хто навчається, підвищує мотивацію до навчання і сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, формує навички пошуково- дослідницької технології.

ЛИТЕРАТУРА

- Головко, Микола Васильович. Організація проектної діяльності учнів гімназії засобами сучасного підручника фізики Проблеми сучасного підручника. *Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання)*. Київ: Педагогічна думка. 2019: 32–34.
- Голуб, Ніна Борисівна. *Інтерактивні методи у навчанні риторики. Українська мова і література в школі*. 2009. № 2. С. 36–43.
- Годованець, Наталія Іванівна. Проектний метод вивчення іноземної мови. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*. Ірина Козубовська (ред.). Ужгород: Говерла, XXXI (2014). 47–48.
- Гуревич, Роман Семенович, Кадемія, Майя Юхимівна, Шевченко, Людмила Станіславівна. *Інтерактивні технології навчання у вищому педагогічному навчальному закладі: навчальний посібник*. Вінниця: Планер, 2013.
- Кухар, Ніна Іванівна, Прокопчук, Людмила Володимирівна. Метод проектів – важливий засіб формування мовної компетентності під час вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*. Вінниця: Планер. XXVI. (2018): 27–33.
- Кухаренко, Володимир Миколайович, Бондаренко Володимир Васильович. *Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія*. Харків: Міська друкарня, 2020.
- Гриневич, Лілія, Ільїч, Людмила, Морзе, Наталія, Прошкін, Володимир, Шемелинець, Іван, Линьов, Костянтин, Рій, Євген. *Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину: аналітична записка*. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020.
- Пометун, Олена Іванівна, Пироженко, Лідія Володимирівна. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання*. Київ : А. С. К., 2005.
- П'яст, Наталія Йосипівна. Використання інтерактивних методів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням). *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. №1. 2010: 96–102.

Рајчевић, Петар Ђ. Схватања дидактичара о примени метода наставног рада. *Зборник радова Учитељског факултета*, XIV (2020): 215-227.

Симоненко, Тетјана Володимирівна. Реалізація інноваційних технологій навчання у процесі формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів-філологів. *Вісник Черкаського університету. Серія Філологічні науки*. CLXIX. (2009): 181-186.

Karnikau, Robert, McElroy, John F. *Communication for the safety professional*. Chicago, 1975.

PECULIARITIES OF THE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC

Summary: *The article deals with the organization of the educational process in higher education institutions in the context of new challenges caused by the COVID-19 pandemic. Peculiarities of using interactive teaching methods, in particular the project method, are analyzed. The method of application of the project method is described. The algorithm of students' work on projects of different types is given.*

Key words: *innovative learning technologies, interactive teaching methods, project method, applicants for higher education.*

СПИСАК РЕЦЕНЗЕНАТА РАДОВА ОБЈАВЉЕНИХ У ОВОМ БРОЈУ

Рецензенти из иностранства:

1. др Небојша Митровић, доцент Универзитета у Источном Сарајеву, Педагошки факултет у Бијељини (Босна и Херцеговина);

Рецензенти из Републике Србије са других високошколских институција и НИО:

1. др Јасмина Јовић, доцент Академије струковних студија Јужна Србија, Одсек студија за васпитаче Бујановац;

Рецензенти са Учитељског факултета у Призрену – Лепосавићу Универзитета у Приштини – Косовској Митровици:

1. др Бранко Ристић, редовни професор Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић;
2. др Живорад Миленовић, ванредни професор Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, Учитељски факултет; др Снежана Башчаревић, редовни професор Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, Учитељски факултет;
3. др Слађана Видосављевић, ванредни професор Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, Учитељски факултет;
4. др Бошко Миловановић, ванредни професор Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу;
5. др Емилија Марковић, ванредни професор Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу;
6. др Петар Рајчевић, ванредни професор Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић;

7. др Далиборка Поповић, ванредни професор Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, Учитељски факултет;
8. др Јелена Круљ, доцент Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу;
9. др Бранислав Ранђеловић, доцент Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, и
10. мр Раиса Светковић, наставник страног језика Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

378

ЗБОРНИК радова Учитељског факултета Призрен – Лепосавић /
главни уредници Јелена Круљ, Раиса Цветковић; одговорни уредник Радомир
Арсич. - 2005, књ. 1- . - Лепосавић : Учитељски факултет у Призрену, 2005-
(Краљево : ГрафикоЛор). - 24 cm

Полугодишње. - Доступно и на: <https://uf-pz.net/izdavacka-delatnost/>. -
Варијантни наслов од бр. 15 (2021) Зборник радова Учитељског факултета у
Призрену-Лепосавићу. - Текст на срп. и рус. језику.
ISSN 1452-9343 = Зборник радова Учитељског факултета Призрен-Лепосавић
COBISS.SR-ID 140941068